

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: „Frazerji!“ — Naš advancement. — Organizacija učiteljstva. — Učitelj in duhovnik. — Može li učitelj ostati u šolskoj sobi i za vrijeme pouka u vjeronauka? — Učiteljski pravnik. — Rešetar: Zmes. — Kritički glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

„Frazerji!“

Ljudje, ki se zbirajo okolo „Slovenca“, so vsemogočni gospodje. Možno jim je napraviti iz Pavlov Savle, iz poštenjaka nepoštenjaka, iz poštenega slovenskega učiteljstva brezverce, ki mečejo nedolžnim otrokom iz srca vero in iz šole Boga!

Ni še dolgo temu, kar smo bili liberalci in ateisti, a dne 25. prosinca l. 1900 po Kristusovem rojstvu nas je degradiral pravični „Slovenec“ in nas krstil za — frazerje! Klanjamo se tej oblasti mogočnosti in globoko spoštovanje gojimo do tega krasnega slovenskega dnevnika, a še večje do gospodov, ki ga pišejo — klanjamo se v vsi učiteljski ponižnosti in pohlevnosti!

Takih duhov, ki so vzeli v zakup vso modrost, vso oblast na zemlji, vse misli in vso pravičnost, ni pod solncem!

Mi smo kot črvi, ki se vijemo v solnčnem prahu!

V zadnjem svojem listu smo govorili odkrito besedo o škofovem pismu, v katerem razvija svoje misli o naši ljudski šoli, v katerem pravi brez ovinkov, da hoče biti vrhovni poglavar ne le ljubljanske škofije, temveč tudi našega učiteljstva in šolstva.

In to jezi to gospodo! Jezi jo, da se drzne slovenski učiteljski list kritikovati škofa, ko je bila do zadnjih let lepa navada, da se ni upal slovenski učitelj niti z mezinцем geniti, če mu je stopila pred obličje posvečena oseba kakega bojovitega gospoda kaplana. Danes pa govori „Učiteljski Tovariš“ tako brezobzirno s samim presvetlim knezoškofo ljubljanskim in nič se ne boji in nič več ga ne prešinja duh pohlevnosti in potrpežljivosti, ko pada po njem bič velikega gospoda!

Naš dotični članek je ponatisnil tudi „Slovenski Narod“, za kar smo mu od srca hvaležni. Tako je prišla naša beseda v najširšo javnost, iz katere so nam došli glasovi, da smo pisali resnico, da je torej vse res tako, kakor smo pisali. Tudi sami smo govorili s tem in z onim o zadnjem škofovem pismu, in vsak nam je dejal, da si je zaželel naš cerkveni vladika gospodstva nad šolo in učiteljstvom, ki misli danes s svojo glavo, ravna po svoji pameti in se ogreva za tako ljudsko šolo, kakršno nam je dal novi šolski zakon. Ko bi ponatisnil tudi „Slovenec“ naš članek, bi pretežna večina njegovih bralcev pritrjala — morda ne z besedo, pa vsaj v mislih — temu, kar smo pisali odkritosrečno, braneči svoj stan in naše ljudsko šolstvo.

Vox populi . . .

Poznamo ljubljanskega kneza in škofa dr. Antona Bonaventuro Jegliča. Dober mož je, ki je poln srca. A premalo je samostojen. Vodi ga tisti, ki so dan na dan okolo njega, in morda ne govorimo neresnice, če trdimo, da ga je zavedla baš ta nesrečna okolica tudi do tega, da je poslal med svet omenjeni in od nas po zasluženju kritikovani svoj list.

Pa bodisi temu tako ali drugače — kocka je padla na obeh straneh! Če ima pravico govoriti ljubljanski knezoškof o ljudskem šolstvu in učiteljstvu, ima gotovo pravico govoriti o istem predmetu oni faktor, ki je življenje ljudski šoli — to je naše učiteljstvo — in dvakrat gotovo je, da ima največjo pravico o nas in o šoli govoriti naš prijatelj „Slovenec“, ki prav z otroško in otročjo radovednostjo vtika svoj nos povsod, iztika in vohta in obsoja in natolcuje, kakor bi bil kak državni pravdnik vesoljnega človeštva in generalni nadinspektor učiteljstva in šolstva — zlasti slovenskega!

Ne bomo se trudili, da bi dokazali „Slovencu“, da niso fraze to, kar smo pisali. Tako delo bi bilo brezplodno, in škoda bi bilo časa. Ljudem, ki godejo venomer svojo hripavo pesem o liberalstvu, a ki tega liberalstva ne morejo dokazati, najsi se trudijo na vse kriplje, najsi zato potroše še toliko zlatega časa, ni moči izpričati, da „liberalni“ učitelji prav tako vestno in natančno izpolnujemo svoje dolžnosti — če ne še bolj! — kot oni, ki so se vdali klerikalizmu, da se nismo pri vzgoji in pouku niti za las pregrešili proti veri, katero slabi med našim ljudstvom brezprimerno lahkomišelnost početja naših klerikalcev, a katero mi spričo globokega svojega prepričanja krepimo in množimo v otroških srcih.

Ako so fraze besede, ki smo jih zapisali v zadnjem članku na strani 25. v drugi koloni od 24. vrste dalje in na strani 26. v drugi koloni od 20. vrste naprej, potem so tudi fraze besede, ki jih je kadarkoli zapisal katerikoli škof v kakršnemkoli svojem pastirskem pismu! Povedali smo le, kaj mislimo in kako idealnosveto mislimo o ljudskem šolstvu in o svojem poklicu. Tiste besede nam je narekovalo najglobočje prepričanje, ki ga gojimo o šolstvu, in katerega nam ne more vzeti sto obrekljivih in denuncijantskih člankov in tisoč umazanonesramnih listkov po-božnega kanonika „Slovenca“.

„Slovenec“ priznava, „da ne bi v okviru državnega šolskega zakona ne bila mogoča krščanska vzgoja. Ne,

mogoča je, a nobenega jamstva ni! In le to jamstvo zahteva katoliška cerkev in zahteva ljubljanski škof! Jamstvo krščanske vzgoje pa more dati le katoliška cerkev, ki neodvisna od vedno se menjajočih mnenj in teženj brani stanovitno isto resnico in pravico!

To se pravi z drugimi besedami: Ljubljanski škof hoče imeti nad šolo in učiteljstvom vso oblast, on hoče, da bi mu bila vedno odprta vrata v naše učilnice, da bi vedno gledal na prste učiteljstvu, da bi tisti, kateri so mu najbolj prirasli k sreči, bili naši tožniki in sodniki, da bi si tolmačili naše delovanje še bolj po svoje, nego si ga sedaj, ko le iz dalje gledajo v naše šolske sobe, da se bi tisti, ki je zapal nemilosti gospodov „Slovenčevcev“, hipoma potisnil na cesto!

Stvar je taka: Uspehi ljudske šole so vidni in neutajljivi. Odkar imamo novo ljudsko šolstvo, je naš narod mnogo napredoval v vsakem oziru. Rad bere, rad se uči; mnogo bere in se mnogo uči. Dokaz temu je družba sv. Mohorja! To je storilo „liberalno“ učiteljstvo. Tu nam torej ne morejo do živga. A če bi jim bili v oblasti, bi nam, ki kažemo izven šole svojo liberalnost v pravem pomenu te besede, ki hočemo svobode in blaginje sebi in svojcem, ki se družimo z onimi, kateri so za napredek, a ki smo nasprotniki onim, kateri hočejo vse samo zase, kmalu zavili vrat, in naš stan bi polagoma izginil, in samostanske šole bi se ščepirile tod, koder gospoduje danes moderna ljudska šola!

In kdo nam more zameriti, da se bojujemo za svoj obstanek? Kdo se nam upa šteti v smrtni greh to, ker hočemo biti absolutni vladarji v tem, kar je našega? Saj ne pripoznava tudi cerkev nikogar razen svojih služabnikov višjega v tem, kar je njenega? —

Same lažnjive tirade! Pojdite, pojdite s samimi besedami! Dokažite! Ali klerikalci znajo samo obrekovati, ko pa se človek brani in bojuje proti njim, zaženo krik, da smo brezverci in ateisti in od zdaj naprej tudi frazerji! Poslednji naziv jim vračamo s primernim spoštovanjem!

In še to rečemo, da se bo zadnje grozno prorokovanje „Slovenčevo“, ki nam obeta žalostno bodočnost in bridko maščevanje demokratiške dobe, ki bo nemara nastopila, toliko uresničilo, kakor se bodo uresničile sanje onih ljudi, ki menijo, da uživajo v objemu klerikalizma svobodne čase.

Ljudstvo nas ceni in je z nami, ker smo mi zanje. Mi mu hočemo prižgati luč vede in omike, a skrbno mu čuvamo dve dragoceni svetinji: ljubezen do materine besede in do Boga! A ne čuvamo jih samo, nego mi jih branimo in jih bomo branili do zadnje kaplje krvi!

Taki smo.

K sklepu še pristavljamo, da smo dobili ob branju tega „Slovenčevega“ članka prepričanje, da vlada v krogih, ki se sučejo okolo gospodov v njegovi redakciji, ona prezirljivost, ona neoznačljiva ošabnost, s katero gledajo naši krščanski prijatelji na nas uboge učiteljske pare. S tako aristokratskoponosnim in zaničljivim akcentom so namreč pisane one — fraze!

Dandanes si domišlja vsako človeče izmed klerikalne stranke, da sme, če nima drugega dela, pobrati kamen in ga zagnati v ljudsko šolo in svobomiselnost naše učiteljstvo. Pa počasi, počasi! Danes smo ljudje, ki živimo in ki imamo voljo in pogum. Pogum imamo in bojujemo se s poštenimi sredstvi, a to iz prepričanja, da ravnamo

prav in da delamo v imenu ogromne večine slovenskega in istrohvaškega učiteljstva.

Toliko se nam je zdelo vredno in potrebno povedati njemu, ki laže, da ima srce za ljudsko šolo in slovensko učiteljstvo in ki se slučajno, a to pomotoma imenuje za „Slovenca“.

Naš avancement.

Novoletni naš dar — „poznejša pomaknitev iz ene plačilne vrste v naslednjo višjo vrsto“ — nas je precej prese-netil. Trpke besede nam silijo v pero, a ohraniti hočemo mirno kri in le izpregovoriti nekaj besedi o tem „pomaknjenju“. A preden nadaljujemo te vrstice, prosimo one tovariše, katere zadenemo, da ne mislijo, da smo jim nevoščljivi, ker so bili „pomaknjeni“ v višjo vrsto, ne, privoščimo jim prav iz tovariškega srca, naj bi bili vsako leto tako srečni kakor so bili letos; nam ni tukaj za osebo, temveč le za princip, za naše pravice, za zakon, pred katerim smo vsi enaki.

„Pomaknitev“ iz II. v I. razred in iz III. v II. razred nas je popolnoma zadovoljila. Takisto nam je bila po volji „pomaknitev“ iz IV. razreda v III. razred in sicer pri prvih 14 pomaknjencih. Nikakor si pa ne moremo tolmačiti, in to nam mora vsak pritrditi, kdor ima le trohico pravicoljubnosti v sebi, kaki vzroki so vodili naš visoki deželni šolski svet pri ostalih štirih pomaknjencih. Eden je preskočil 40, oziroma 26 prednikov, ako se onih 14 odšteje, ki so tudi z novim letom „avanzirali“, drugi 56, oziroma 42, tretji 62, oziroma 48 in četrti celih 78, oziroma 64 prednikov.

Zakon z dne 1. vinotoka 1898 § 3, oddelek tretji, se pač glasi: „Poznejša pomaknitev iz ene plačilne vrste v naslednjo višjo vrsto se vrši pod istimi pogoji. Z ozirom na izvrstno službovanje in na posebne razmere službenega mesta se more učiteljsko osebje uvrstiti, odnosno premakniti v višjo plačilno vrsto tudi ne glede na službeni čas, vendar pa mora biti od izpraznjenih mest najmanj $\frac{4}{5}$ mest nameščenih po službenem času na prejšnje plačilne vrste.“

Kateri razlog je bil pri teh štirih „pomaknitvah“ merodajen, si ne moremo tolmačiti. Prvi gotovo ne. Zakaj ko bi bil prvi, bi ti štirje tovariši gotovo ne čakali l. 1900, temveč visoki c. kr. deželni šolski svet bi jih gotovo pomaknil že l. 1898., ko je sestavil status v oni razred, katerega so zaslužili že le l. 1899., ker v enem letu se ne more službovanje tako poboljšati, da bi se kar preskakovalo 40, 56, 62 in celo 78 prednikov. Službene razmere se v enem letu tudi ne predrugačijo in ne poslabšajo tako, da bi vse poskočilo za 100%, saj so ti štirje „pomaknjenci“ vsi še vedno na enem in istem mestu ostali razen enega. Razen tega se mora pa pomisliti še to, da službujejo vsi štirje na jako dobrih krajih, kjer se da še precej zaslužiti s „postranskimi“ zaslužki, slednja dva imata celo zaslužek pri obrtno nadaljevalni šoli.)*

Iz tega torej lahko sklepamo, da so tu delovale višje moči. Tako delovanje pa vsestransko jako škoduje,

*) Eden dotičnikov je bil premeščen iz kraja, kjer je bil njegov materialni položaj prav ugoden, v kraj, kjer bi imel mnogo gmotne izgube. Torej je docela naravno, da si je mož prizadeval, da ni prišel z dežja pod kap. Moral pa je iti na novo mesto zato, ker ga je poslala dežela v šolo v Gradec, zato je bil primoran, se ji izkazati s tem za to izšolanje hvaležnega. Kar pa gre enemu, to sodi drugemu, in tako je to izboljšanje „osrečilo“ dva naša tovariša. Uredn.

zakaj visoki c. kr. deželni šolski svet izgubi jako mnogo na svojem ugledu glede nepristranosti, in učiteljstvo, ki zasluži že po svojih letih, da se pomakne v višji razred, se čuti užaljenega in izgublja polagoma veselje do onega nesebičnega delovanja v šoli in postane sčasoma popolnoma mehanizem, ki deluje le toliko, kolikor mora.

Organizacija učiteljstva.

III.

V naši domovini je dala povod k organizaciji različnih stanov največ duhovščina. Organizovana je stanovski že stoletja, posebno od tridentinskega koncila. Od takrat nastopa samozavestno po vsem svetu pod geslom: „Kdor ni z nami, ta je proti nam“. Od takrat se ponavljajo poskusi duhovščine, si pridobiti v javnem življenju odločilno ulogo. Najočitnejši izraz volje, si prisvojiti tako ulogo, je bil nastop jezuitskega reda, ki je imel glavno nalogo, vplivati na vladajoče in merodajne kroge, da se podvržejo odločilnemu vplivu klera. Sedaj si je izbrala drug smoter in nastopa duhovščina kakor prvovoditeljica krščanskega socializma z namenom, pridobiti si široke mase. Ideje, katere imajo privlačno silo, so iste kakor one socialnih demokratov z nelogičnim primeskom, da naj se vrši splošni socialni preobrat v znamenju ljubezni in križa. Noben stan ni po svoji vzgoji tako malo pripravljen za nastop v javnem življenju kakor duhovski stan. Najmanj bi bilo ravno o zastopnikih tega stanu pričakovati, da se deleže in silijo v politično življenje. To daje misliti učiteljstvu, ki je razsejano ravno tako široko med mase kakor duhovščina, ki ima iste idealne namene, mikati in dvigati ljudstvo, da se poslužuje onega sredstva, kakor se ga je duhovščina, ako si hoče priboriti enako veljavo. Res je, da bi vsaka država izborno uspevala, in bi različne stranke, liberalne, klerikalne, socialne itd. kot nepotrebne preminule, ako bi vsak stan, duhovski, učiteljski, sodniški, odvetniški itd. idealno vršil svojo nalogo. Vsi ti stanovi v celokupnosti svoji bi podajali tako enoten organizem, da ne bi bilo treba posebnih političnih strank, ki bi poganjale posamezne dele javnega življenja. Duhovščina drugim stanovom nasproti tudi zavzema vedno stališče, da ni treba posebne organizacije tega in onega stanu; in zadnji „Primorski list“ v Gorici se izrečno protivi, da bi sploh obstajal klerikalizem, t. j. posebna politična organizacija duhovščine, in bi bilo baje govoriti v enakem smislu tudi o advokatizmu, o notarizmu itd.; v eni sapi pa trdi: „Duhovniki smo poslanci božji, in po našem stanu nam gre ne le pravica, ampak tudi dolžnost, da segamo v javno življenje.“ Učiteljstvo se je že mnogo izkoriščalo pod geslom, naj osredotoči svoje sile v šoli, v strokovni izobrazbi, in da kot ugledni učitelji veljajo tudi dovolj v občini in državi. To vedno priporočilo višjih šolskih oblastnij, katerim se veda iz vsega srca pritrjujejo gg. duhovniki s svojega posebnega stališča, je učiteljstvo privedlo po veliki večini do prepričanja, da res ni treba učitelju skrbeti za drugo nego za naraven razvoj šole in za svojo strokovno izobrazbo. Rezultat tega stremljenja učiteljstva po 30 letnem obstanku novega šolskega zakona pa je ta, da je učiteljstvo le malo pomena pridobilo v javnem življenju, vsaj razmeroma z duhovščino, in da je še ona veljava, katero je pridobilo, pridobitev posebne organizacije učiteljstva,

katera sega čez meje strokovne izobrazbe, organizacije, katera naglaša, da gre učiteljstvu beseda tudi v javnem življenju. Pri občem zboru „Zaveze slov. učit. društev“ v Gorici je učiteljstvo javno proglasilo svoje stremljenje po političnem vplivu s tem, da se je v tem političnem položaju, kakor je danes v naši slovenski domovini, izreklo prav odločno za liberalno z izvolitvijo častnih članov. mestnega župana ljubljanskega, Ivana Hribarja in dr. Ivana Tavčarja. Priznalo je s tem nastopom, da učiteljstvo nima iskati opore pri duhovščini, in s tem, da se ima naslanjati na posvetno inteligenco pod načeli svobode in napredka. Ako pa je „Zaveza učiteljskih društev“ na tako slovesen način objavila, h kateri stranki naj pripadajo nje člani, mora storiti „Zaveza“ tudi drugi korak, da učitelje praktično navaja, da postanejo kakor duhovniki propagatorji vsak gori označenih idej. Učiteljstvo, izrekajoč se solidarnim s posvetno inteligenco, je prestopilo že itak meje, katere si stavlja strokovna organizacija.

Učitelji so v istini le prvi organizmi, ki naj vplivajo na ljudstvo v naprednem smislu. Gre se zato, kako te organizme družiti, da pridobe enotno vodstvo in voljo, po kateri pridejo do zaželenega vpliva vsaj vzporedno z onim duhovščine. Tu naj služi učiteljem v zgled, kako nastopa duhovščina. Po eni strani naglašajo, da oni ne žele prevlade svojega stanu nad drugimi; po drugi pa iščejo vsake prilike, da pridobe vplivna mesta v javnem življenju, v občini, v deželnem in državnem zastopu; da si to pridobe, zapuščajo tesne meje strokovne svoje izobrazbe ter se trudijo, da si prisvoje vse ono znanje, s katerim lahko segajo v javno življenje. Učiteljstvo v naši slovenski domovini povsod uvideva, da se duhovniki nudijo kot svetovalce prostemu ljudstvu v najmnogotežjih zadevah. Ako ima kmet pravdo, dobi prva navodila največkrat pri duhovniku; ravno tako gre kmet vprašat duhovnika v davčnih in še bolj v volilnih zadevah. Pri zadružnih stvareh, pri gospodarskih vprašanjih je postala duhovščina že skoro odločilen faktor. Na deželi brez nje skoro ni mogoča posojilnica, gospodarska zadruga in konsumno društvo. Duhovniki trde torej, da so poslanci božji, ali da si vzdržujejo svoj vpliv med širokimi masami, se jim ne zdi odveč, baviti se s prav vsakdanjimi rečmi, ter opravljajo če treba tudi posel trgovskega opravnika v zadružni prodajalnici. Da si vpliv pri vseh takih vprašanjih prilaste in ohranijo, je duhovnikom treba, da se v tem smislu tudi pripravijo in izobrazijo. Naj si le ogleda učitelj pri marsikterem župniku njega biblioteko, katera gotovo obsega naša gospodarska vprašanja, dobi v nji pa tudi celo Manzovo zbirko zakonov, da ve odgovoriti svojemu župljanu pri vsaki priliki, kako se naj vede. Tako naj si učiteljstvo skuša po isti poti pridobiti dotiko z občani.

Posamezni predmeti učiteljskega so urejeni tako, da se učitelji izobrazujejo v vseh strokah današnje vede, kolikor je ista potrebna za splošno izobrazbo ljudstva. Kakor je namen učenja v gimnaziji ta, da razvija in vodi razum učenca, da se isti šele pozneje, ko pride že do precej zrele dobe, odloči za eno ali drugo stroko, tako naj bi učiteljske učitelja pripravljalo vsestransko za življenje. Kolikor več strok pa mu podaja, toliko ožji krog mora imeti pri vsaki in v nji razvijati le temeljna načela, temeljne pojme. Bilo bi preveč, zahtevati od učitelja, da bi poleg toliko strok, katere obsega učiteljske, izven tega temeljito razširjeval svoje znanje še na druge

stroke, kakor pravištvo, zdravništvo, davstvo itd. Učitelj si mora torej jemati učenje na učiteljski za zgled tudi za razširjenje svojega znanja na one stroke življenja, ki so potrebne v javnem življenju. Učiteljska društva in posebno „Zaveza“ si morajo torej postaviti kot nalogo, da popularno razvijajo znanje, potrebno učitelju, da vplivajo v javnem življenju tako, kakor učiteljske razpravlja posamezne stroke vede, ki je potrebna za splošno ljudsko izobrazbo. Prvi pravni pojmi o združništvu, o občinskih in davčnih zadevah vsekakor sodijo med splošno ljudsko izobrazbo. Ako je naš „liberalni“ zakon izključil učenje teh temeljnih pojmov iz učiteljske, je vedel, da to stori zato, da učitelj ne postane v istini prevpliven.

Ugovarjalo se bo tudi, da učiteljskim društvom kot strokovnim društvom ne bo mogoče javno zastopati mnenja, kakor smo ga razvijali v naših člankih, in tudi ne bodo mogla naravnost vplivati na to, da učiteljstvo razširi svoje delovanje na stroke, ki segajo v politično delo. No, isto velja tudi pri organizaciji duhovščine. Organizovana je formalno zgolj za strokovno izobrazbo, vendar pa različni shodi in zbori duhovščine služijo mogočno v to, da se duhovščina za politično delo združuje in organizuje, vendar je nje stanovska in strokovna organizacija obenem tudi politična, morda dejanjski. Učiteljstvo naj ima svoja strokovna društva; pri shodih in zborovanjih teh in posebno „Zaveze“ pa se da prirediti toliko zaupnih shodov in se da razgovoriti vse potrebno za organizacijo učiteljstva v javnem življenju, da služi strokovna organizacija posredno tudi za politično organizacijo učiteljstva.

V teh kratkih člankih je nam bil namen opozoriti učiteljstvo na to, da mora nastopiti pot obširnega in trudapolnega dela, ako si hoče pridobiti ono veljavo, katero želi, in katera mu tudi dejansko gre. S tem, da se obračajo samo na druge faktorje javnega življenja, da naj ti delajo na to, da se razmere učiteljstva izboljšajo, še dolgo ne dosežejo tega, kar je obetal že prvotni šolski zakon. Dokler bodo učitelji ali vsaj velika večina govorili: „Kako naj se učimo in delamo poleg svoje strokovne izobrazbe še za izobrazbo v drugih strokah javnega življenja pri uborni svoji plači, pri kateri nam ni ne živeti, ne umreti“, toliko časa tudi težko, da si učiteljstvo kaj pridobi. Prvi voditelji učiteljstva so bili pač oni, ki so poleg svoje borne plače žrtvovali vse svoje moči za svojo izobrazbo, ki je segala čez strokovno, ki so segali v javno življenje in povzročili s tem gibanje učiteljstva po izboljšanju njegovega stanja. Čimbolj se razširjajo taki elementi med učiteljstvom in čimbolj prihaja splošno to stremenje, tem bliže bo tudi učiteljstvo svojemu smotru in postane gotovo tako mogočen faktor kakor je duhovščina. Nismo pisali teh člankov, da bi hujskali učiteljstvo proti duhovščini, da naj nastopi proti nji; pisali smo jih s prepričanjem, da učitelj poleg duhovnika ne more imeti veljave, ker duhovščina ne odstopi od motorja vsega svojega nastopanja v političnem življenju, od gesla: „Kdor ni z nami, je proti nam“. Svetovali bi prvi, naj učiteljstvo složno nastopa z duhovščino in složno dela z njo. A vemo, da ima učitelj voliti le dvoje: ali pod duhovščino za njo, ali poleg nje za splošni blagor in podvigo svojega stanu. Složno z duhovščino ni mogoče, ako se učiteljstvo neče odreči vplivu v javnem življenju, dokler velja rek: Kdor ni z nami, je proti nam. Ne mislimo tudi, da bi učiteljstvo

nastopilo izzivalno proti duhovščini, nasprotno, ako smo bili tako odkritosrčni, da smo postavili učiteljstvo v neko nasprotstvo proti duhovščini, smo to storili z nasvetom, da je edino prava pot, priti v okom nadvladju duhovščine z neprestanim delom in naporom. V delu se učiteljstvo ojači duševno in moralno, se dvigne tudi nad izobrazbo duhovščine in po tej poti postane učitelj odločilen činitelj v javnem življenju tudi brez vsakega osebnega boja z duhovniki, s katerimi živi in vpliva na mase vzporedno. Ti kratki članki imajo še posebe namen, zbuditi učitelje, da se oglase, da se pretrase ta predmet vsestranski in tako podaja učiteljskim društvom in „Zavezi“ material, kako naj se oprimejo te svoje nove naloge, da učiteljstvo organizujejo tudi kot politično moč.

Učitelj in duhovnik.

IV.

Torej le z roko v roki mora iti duhovščina z učiteljstvom, ako ji je v istini na tem, da narod ne propada. Saj mi vendarle mislimo, da nimate le na jeziku blaga narodovega, ampak da ga imate tudi na srcu, saj je to vaša edinanaloga, vaš poklic: skrbeti za večni, pa tudi za časni blagor ljudstva, iz katerega ste in med katerega je vas poslal Bog.

Izpolnujoč pa to svojo nalogo, morate skrbeti za moralno življenje naroda! To trdite sami vedno in vedno. Sedaj pa povejte, če vam naša slovenska šola, oziroma naše slovensko učiteljstvo kdaj in kje stavi ovire v tem vašem stremljenju?

Ako se kaj takega vrši morda v ljudskih šolah drugih dežel, ali v srednjih in višjih šolah — to nas nič ne briga! Potegujte se, da se tam razmere izpremenijo; mi trdimo z mirno vestjo, da se v šoli ne pregrešujemo proti ukom naše vere, ker nimamo take hudobnosti, niti prilike, niti volje v to. Poleg tega ima pa cerkev še vedno toliko sonadzorstva v šoli, da lahko takoj prepreči vsak poskus, otrokom vcepljevati v glavo ideje, katere se bi ne strinjale z nauki naše vere. Sploh bi pa nas predaleč zavedlo, ako bi hoteli tu razmotrivati natančneje verske odnose na naši ljudski šoli, ako bi pisali o verskih vajah: o izpovedi, sv. obhajilu, o šolskih mašah, o molitvi, o razlagi božjih in cerkvenih zapovedij od strani učiteljstva, o priporočevanju ljubezni do bližnjega, o usmiljenju itd. itd.)* Le toliko rečemo, da bi tudi duhovni nadzorniki — ako bi jih imeli — nam pripoznali, da izvršujemo svojo dolžnost tudi v tem obziru. Gospodje, izvršujte jo tudi vi; manj politikujte, pa več poučujte v šoli in cerkvi, in boljše bo za vas, za nas in za ljudstvo!

Kar se tiče torej verske vzgoje naše mladine, je vam naša šola poštena sotrudnica, in nikakor nimate prav, da jo pobijate.

Drugi del vaše misije na tem svetu je pa ta, da skrbite tudi za časno srečo vam izročnega ljudstva. Cerkev kot taka pač ne more v tej zadevi mnogo storiti. Nikakor se nečemo dotakniti vzvišenosti naših verskih naukov, vendar pa trdimo, da je treba dandanes člo-

*) To razmotrivanje bi bilo nasproti duhovnikom, zbranim okolo „Slovenca“ — brezuspešno. Uredn.

veku znati poleg kršćanskega nauka še marsičesa drugoga. To je cerkev tudi sama spoznavala in je ustanavljala šole, v katerih so se poučevale vede, katere niso v najtesnejši zvezi z verskim naukom. Vi sami trdite, da cerkev ni proti šolam in da prava veda nikakor ne nasprotuje veri. V ljudski šoli o vedah ni toliko govora; kar se tu poučuje, so le večinoma elementarne osnove različnih učnih strok. In če ni veda nevarna veri, tem manj se mora trditi to o ljudskošolskem pouku.

Za kaj se vam torej gre? Ali ste toliko vneti za pravi blagor naroda, da si želite ljudsko šolstvo izboljšati, ako ga dobite v svoje roke?

Ni stvari, katera bi bila popolna, tudi naše šolstvo se bi dalo izboljšati in se bo še izboljšalo; vendar pa ne bodite hudi, ako zmajujemo z glavo pri mislih, da bi ga vi hoteli izboljšati!

Naše šolstvo je napravilo v zadnjih tridesetih letih, odkar se je odvzelo cerkvenemu oblastvu, tak korak naprej, kakršnjega ni storilo prej stoletja, in zato dvomimo, da bi imeli vi sposobnost pa tudi voljo, povzdigovati šolstvo!

Naša ljudska šola vzgaja in poučuje; oboje v zadostni meri. Ako stremite vi res za tem, da se naš narod vzgaja in poučuje, potem ne morete biti šoli nasprotni; ker pa ste ji nasprotni, kažete s tem, da vam gre za kaj drugega.

Može li učitelj ostati u školskoj sobi i za vrijeme pouka u vjeronauku?

I.

Otkada smo božjom providnošću zadobili državni zakon 25. maja 1868 (D. Z. L. br. 48), koji nas je emancipirao od crkvene recte od svećeničke vlasti, te nas stavio na vlastite noge, da se krećemo u slobodnijem duhu, u duhu civilizacije; otdada, svećenici, ljutiti što im je premoć nad učiteljstvom punim pravom istrgnuta iz osvetničkih ruku, naprežu sve sile, da i ne dopuštenim načinom uzdrže tu premoć i ondje, gdje bi oni inače morali biti podređenici a ne poglavari. Hoću, da kažem u poslu vjeronauka u pučkim školama.

Kateheta, kada stupi u školsku sobu, misli, da je viši od razrednog učitelja, viši od istoga ravnajućeg učitelja, pa ne samo, što nema toliko uljudnosti, da bi ulazeći pokucao na vrata, nego njegova neotesanost dolazi dotle, da glasno tjera ravnajućeg učitelja iz školske sobe, kažući mu, da ovaj nema prava, da ostane u njoj za vrijeme vjeronauka. Ne mari što ravnajući učitelj izjavljuje, da neostaje, da bi nadzorovao katehetu u njegovom predavanju, nego da će se u tom držati pasivnim kao prosti slušatelj, pače da mu ustupa i odlično mjesto kod stola, a on da će sjesti na podređeno mjesto i baviti se mirno službenim poslom kao redakcijom spisa, klasificiranjem i. t. d. Ali kateheta odrešito odgovara: »Nipošto, ja sam sada ovdje gospodar!« Ako pak ravnajući učitelj, držeći se svoga prava, ostaje ipak u školskoj sobi, onda kateheta bježi iz nje, zapusti vjeronauk, a onda tuži učitelja (denuncijanstvo, to je velika moć nek kojih pače većine svećenika u Istri) na školsku vlast, koja nevjerojatno ali ipak istinito, šalje učitelju ukaz, da ne smije ostajati u školi za vrijeme vjeronauka. Eto onda svećenik dobije prevlast nad učiteljem, a učitelj povraća se na ono stanovište, na koje ga je natražnjaštvo bilo postavilo prije zakona g. 1868.

(Dalje.)

Učiteljski pravnik.

Priobćuje „Pedagoško društvo“ u Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice u intelektualnom (duševnom, moralnom) obziru.

B.

Stanovske učiteljske pravice.

Moralno moć in veljavo je dobilo učiteljstvo z drugimi stanovi vred, ko je padel v Avstriji absolutizem, ko se je uvedlo ustavno življenje. Z drugimi stanovi vred je učiteljstvo pridobilo veliko z državnim zakonom z dne 21. grudna 1867, s katerim so se uredile temeljne pravice avstrijskih državljanov. Posebno je pa bil za učiteljstvo važen državni zakon z dne 25. vel. travna 1868, s katerim je bil pokopan konkordat, t. j. pogodba, zavoljo katere je bilo šolstvo podvrženo glede nadzorstva cerkvi. S tem, da se je konkordat odpravil, in da se je razmerje med šolo in cerkvijo drugače uredilo, je pridobilo učiteljstvo veliko moralne moči in veljave. Bilo ni več podložno le enemu, sicer jako spoštovanemu stanu, marveč je prišlo pod nadzorstvo države. Država je sicer to nadzorstvo res tako uredila, da so dobili uradniki največ vpliva, toda zakonodajstvo je novo šolsko nadzorstvo uredilo v ustavnem duhu, ker je ustanovila za šolsko nadzorstvo veliko korporacij, za katere je odredila, da jih mora duh ustave in parlamentarizma prešinjati. In učiteljstvo se ravna le po duhu naših dobrih šolskih zakonov, na katere je priseglo, ako pazi, da se pri izvedbi šolskih zakonov in sploh pri šolski administraciji ne greši zoper ustavnost, zoper parlamentarična pravila, določena največ še v samih zakonih. Na podlagi državnega zakona o šolskem nadzorstvu so izišli deželni šolski zakoni, kateri so pri šolskem nadzorstvu dovolili vsem stanovom in tudi učiteljem, da sodelujejo, soglasujejo in skupno odločujejo v šolskih in učiteljskih zadevah.

Radi tega bomo glede stanovskih intelektualnih ali moralnih pravic učiteljstva govorili: 1.) o pravicah učiteljev v domačem učiteljskem zboru; 2.) o pravicah učiteljev, katere imajo v svojem uradu, v svoji službi; 3.) o učiteljskih pravicah a) v krajnem šolskem svetu, b) v okrajnem in c) v deželnem šolskem svetu; 4.) o učiteljskih pravicah v a) okrajni in b) v deželni učiteljski konferenciji.

Ker mora učitelj svojo službo vestno po danih šolskih zakonih in ukazih izvrševati, zato so dolžne politične in sodnijske gosposke, ga braniti, ako bi ga kdo motil v izvrševanju njegove službe, n. pr. ako bi prišli starši, svojci ali gospodarji šolskih otrok ali kdorkoli v šolo, kjer bi se jezili in razgrajali nad učiteljem. Ako je bilo samo majhno motenje, ga kaznujejo politične gosposke; ako je bilo žaljenje časti ali slični prestopki, sodi stvar pred kazenskega sodnika. V šoli ima učitelj pravico, da ondi vpriči šolskih otrok sam gospodarji, da ga pri vzgoji in pouku nihče ne moti. Po obstoječih zakonih se niti udje krajnega, niti okrajnega šolskega sveta ne smejo vtikati v pouk v navzočnosti šolske mladine. To pravico imajo le šolski voditelji, c. kr. okrajni in c. kr. deželni šolski nadzorniki, kateri imajo za izvrševanje te dolžnosti potrebne sposobnosti in primerne informacije. Sicer pa mora učitelj v svojem razredu nasproti učencem postopati nekako absolutno, seveda le z ozirom na zakone in naredbe z ozirom na didaktičko-pedagoška načela.

(Dalje.)

Zmes.

V.

„Učiteljski Tovariš“ je postal prav imeniten list, tako imeniten, da mu je brumni „Slovenec“ posvetil v 10. številki uvodni članek „Oče in sin“, kjer pravi: „Sin je verna podoba svojega očeta („Slov. Naroda“ namreč). Isti nizki nivo, isti način psovanja, isto potvarjanje resnice tu kakor tam. Oče ni nič starega pozabil, sin se ni nič novega naučil. To je napredek, to svoboda, to liberalizem!“ — Kajpada, ali ni to napredek, ako začne neodvisen učiteljski list neustrašeno pisati tako, kakor misli velika pretežna večina jugoslovanskega učiteljstva, ako pove resnico, svoje trdno prepričanje vsakomur v brk, četudi „resnica oči kolje“. Familijaren nadpis „Oče in sin“ pa je smešen anahronizem. „Učiteljski Tovariš“ kot „sin“ izhaja že 40. leto, „Slovenski Narod“ kot „oče“ pa 33. leto. Potemtakem je bil sin 7 let poprej rojen nego njegov oče. V evangeliju beremo: Abraham je rodil Izaka, nikdar pa narobe. Te skrivnostne zagonetke bi najbrž ne rešil niti bistrourni sv. Avgustin, ako bi bil „Slovenčev“ urednik. Ali mislijo, da so se slovenski učitelji svobode učili le pri „Slovenskem Narodu“, ki nekaj let sem tudi rad odpira predale v zastopanje učiteljskih in šolskih koristi?

Da je tudi Ganglov „Sin“ samo ponesrečen dramatiški poskus, izvira nepobitno iz tega, ker ga je posvetil dičnemu pesniku A. Aškercu, ki nima sina, in ker je Gangl „slavni urednik tistega „Zvončka“, od katerega se otroci prav secesijonistično v steno strani obračajo“. Naš klerikalni kolega „Slovenski učitelj“ pa pravi: „Glava mu je menda (kaj ne veste za gotovo?) secesijonistiška — ali kako bi imenovali tako „glavo“, v kateri je naslikanih šest otrok, a vsi kažejo čitatelju „žlahtnejši“ del svojega bitja. Tudi ostale slike niso prida (kaj pak, zakaj pa slikate še celo dva angela!). Sosebno čudne so one tri glave na predzadnji strani. To je zares — dekadentska umetnost, za katero, hvala Bogu, nimamo smisla . . .!“ No, g. Jaklič so rekli, pa mirna Bosna!

Uprav prismojena je tam še kritika o Aškercu v knjigi „Nove Poezije“, glaseča se: „Ocena te knjige ne spada v naš list. (Zakaj pa jo prinašate?) — Kakor že poprejšnih, tako tudi duh teh „novih poezij“ ni duh katoliškega duhovnika — jezik je pa tudi v mnogih pesmih brez vsake „pesniške finese“. Na take budalosti lahko rečemo: kopita sodi naj kopitar, zakaj takemu kritikastru velja Prešernov rek: „Prišli že bili bi Slovencem zlati časi, ak' klasik bil bi vsak pisar, kdor nam kaj kvasi.“

Poglejmo raji na Primorsko, kjer se vrši volitev državnega poslanca. Upamo, da je razsodno učiteljstvo delovalo za simpatičnega kandidata dr. Stanića, od katerega lahko zanesljivo pričakuje, da se bo potegoval za izboljšanje njegovega žalostnega gmotnega stanja. Javno pribito naj pa ostane, da je učitelj Medvešček še urednik klerikalne „Gorice“, drugo klerikalno glasilo „Prim. List“ pa se zadira v brezverskega „Učiteljskega Tovariša“. Le tako naprej, da se tudi med goriškim učiteljstvom zjasni ozračje. Tudi tržaška „Edinost“ je prišla pri klerikalcih v veliko nemilost, ker ni zavrnila istrskega dopisnika v 2. številki našega lista. Najbrž noče!

Na Štajerskem je hotel „Slov. Gospodar“ osmešiti g. dr. Tavčarja, davši mu priimek — „učitelj“. Ta na-

meravana psovka iz peresa — duhovnika najbrž čisto nič ne boli častnega člana „Zaveze“. — Zelo simpatična nam je postala „Domovina“, ki je letos odprla posebni predal za šolstvo in učiteljstvo. Štajerski tovariši, polnite pridno oni predal in učite tudi ljudstvo, da dobi sčasoma boljše pojme o šoli. Svoji k svojim!

V Kranju je začel izhajati novi list „Gorenjec“, ki je tudi vstopil v kolo naših prijateljev, zato je proglašen liberalnim listom. „Slovenec“ mu že poje levite tako-le: „Čemu med gospodarske zadeve kar še tole vržete, da čez šolo in učitelje ne pustite zabavljati. Za Boga! Kaj pa hočemo mi Gorenjci šoli in učiteljstvu? Ali ne vidite krasnih stavb za šolo iz naših žuljev, da že omagujemo?“ — Oj, ti ljuba duša! Kdo pa je pred nekaj leti ravno krog Kranja rohnol proti učiteljem, ki ne trobijo v vaš rog in so še toli pregrešni, da so odborniki dične „Zaveze“? Bode vas v oči, da so nekatera šolska poslopja lepša nego farovski svinjaki. Proč torej s konkurenčnimi stavbami, za otroke je vsak zaduhel brlog predober! Kdor nima otrok, nima tudi smisla za njih pravo odgojo. Ako se zgradi prepotrebno novo šolsko poslopje, ki ima stati za stoletja kakor cerkev in farovž, po predpisih oblastnij in higijene, tedaj opozarjate kmeta na žulje; kadar pa sami beračite ali pravše zahtevate popravljanja cerkvá in farovžev, tedaj — „Na, Bauer, das ist etwas anderes!“ V tem oziru podaja „Narodov“ članek „Predrago bogočastje“ izboren odgovor, katerega mora odobravati vsak razsoden čitatelj.

Čudim se pa tovarišu, ki je pisal v 2. številki „Učiteljskega Tovariša“ članek „Učitelj in duhovnik“, katerega konec od „Zato — nič“ je popolnoma za nič. O, sv. Simplicij! Ali res misliš, da nas bodo „mastne, pa zelo mastne plače“ tako pomehkužile, da postanemo cerkovniki in farovski hlapci, katerim bo učiteljska služba samo postranska stvar, kakor je bilo to v „dobrih“ starih časih konkordatske šole. Žalostno bi bilo za našo šolo in narod naš, ako bi mastno plačani učitelji res pozabili na vse ideale, na svojo samozavest, na lastno neodvisnost, na pospeševanje kulturnih teženj ter postavši gourmandi skrbeli le za — tolsti trebušček in bobnali na polni mošnjček. Pravi duhovnik in pravi učitelj bi se lahko razumel, ako bi drug drugemu privoščila delu primerno plačo, ako bi vsak ostal v mejah svojega delokroga, odmerjenega mu po poklicu, ako bi se smatrala enakovrednima partnerjema na polju narodne prosvete, ako duhovnik opusti misel po nadvladi nad učiteljem in šolo. Kadar se obistinitijo ti nazori, se bomo razumeli, sicer pa — nikdar. Clara pacta, boni amice!

Rešetar.

Kritiški glasovi.

Času primeren zakon o učiteljskih plačah. Češki poslanci obeh narodnosti so predložili deželnemu zboru načrt zakona o izboljšanju učiteljskih plač, katerega glavne točke so te-le:

1. Podučiteljske službe se izpremene v učiteljske.
2. Plača začasnih učiteljev z zrelostnim izpričevalom 1200 K.
3. Plača stalnih ljudskih učiteljev 1600 K, meščanskih učiteljev pa 2200 K.
4. Šest triletnih povišanj plače po 200 K, katere se nakažejo brez prošnje.

5. Službene doklade, kakršne imajo državni uradniki zadnjih štirih činovnih razredov.

6. Funkcijske (opravilne) doklade na enorazrednicah 200, na dvorazrednicah 300, na trirazrednicah 400, na štirirazrednicah 500, na pet in večrazrednicah in na meščanskih šolah 600 K.

7. Osobne doklade po 200 K, ki se vračunijo v pokojnino, tistim učnim osebam, ki po 20letnem službovanju niso dosegle voditeljskega mesta.

8. Plače za učiteljice ženskih ročnih del 1200 K, na meščanskih šolah 1300 K; poleg tega še šest povišanj plač na vsaka tri leta po 100 K.

9. Pravico do pokojnine po prebitem usposobljenostnem izpitu s 34%.

10. Povišanje pokojnine vsako leto za 2%; povišanje cele pokojnine s 33. službenimi leti po prebitem usposoljenostnem izpitu.

11. Pokojnina za vdove in sirote kakor državni uradniki.

12. Povišanje plač sega nazaj na vsa službena leta posameznikov.

Našim poslancem priporočamo, da si pri prihodnji regulaciji naših plač vzemo za postavbo ta načrt in da povabijo k posvetovanju tudi zastopnike iz učiteljskega stanu, zakaj ti vedo najbolje, kje je sila najhujša. Vsem stanovom so se že izboljšale plače; vsled tega so se živila in stanovanja posebno v krajih, kjer je več uradnikov, zdatno podražila in učitelj mora v takih krajih hirati in umirati s svojo družino pri tej neznosni draginji.

Značilno imenovanje. Ravnatelj na državni ljudski šoli v ulici Fontana v Trstu je bil imenovan dose-danji učitelj v Affenzu Brunlechner in sicer po protekciji avstrijskega poslanika v Carigradu Calicea!! Brunlechner je bil svojedobno učitelj v Carigradu. Na povratku v domovino je prosil v Trstu za mesto asistenta na državni ljudski šoli, a ga niso sprejeli. Pozneje je prosil za mesto podučitelja, a ga zopet niso sprejeli! In tudi sedaj ni bil v ternu, predloženem od namestništva. Mož ne pozna deželnih jezikov in vendar je bil imenovan, zapostavili so pa moža, priznanega pedagoga, ki ima neumornih zaslug za ljudsko šolstvo v Trstu: slovensko in — laško in nemško; prezrli so moža, ki je opravljal hkratu tri službe: službo razrednega učitelja, ravnatelja in šolskega nadzornika za okolico, a vrhutega je še spisal več šolskih knjig za pouk nemščine v laških ljudskih šolah. In zakaj ni bil imenovan ta zaslužni mož? Edino zato ne, ker se v njem ne pretaka german-ska kri! Tako se godi Slovanom!

Dopisi.

Kranjsko.

Z Notranjskega. „Slovenec“ z dne 10. m. m. me je opozoril v nekem dopisu iz Tržiča na sledeče: V tistem dopisu našteva dopisnik one, ki imajo volilno pravico v občinski zastop v I. razredu. Med temi volilci imenuje samo nadučitelja. Opozarjam ostale tovariše, da imajo tudi vsi oni, ki so stalno nastavljeni, volilno pravico v I. razredu. Opozarjam vse cenjene tovariše na rabsodbo c. kr. okrajnega glavarstva v Logatcu, katero je dobilo „Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja Loga-

škega“ l. 1895. in na članek „Volilna pravica stalnih učiteljev“ v 23. števil. l. 1895. „Učit. Tovariša“.

Tovariši, le naprej! Ne zametujmo pravic, ki nam jih nudijo zakoni. Kjer Vas nočejo spoznati kot volilce, reklamujte, sklicevajte se na oni odlok, in spoznali Vas bodo ter Vam dali to, kar Vam gre po božji in človeški pravici.

—g—

Štajersko.

Učiteljstvo in narodnost. Ako se ozremo po pestrem polju današnjega človeškega delovanja, ali pa če se zamaknemo v burno valovanje človeškega življenja v preteklih dobah, tedaj se lahko prepričamo o vedno ponavljajočem se procesu, kako mlajši rod smelo naskakuje zastarele pozicije osivelih vodnikov narodovih, kako se neprestano postavlja radikalizem konservativnosti po robu. Tudi med štajerskim učiteljstvom so se napele zadnji čas prav radikalne strune, in človek bi menil na prvi pogled, da deluje v nazadnjaškem smislu, ako bi se uprl novemu toku. Kakor mōra je leglo nekaj na prsi marsikterega učitelja, ki je veljal dosihdob za nesebičnega, liberalnega borilca v vrstah svojih tovarišev; v dušo se je marsikomu vselila disharmonija, kakršna nastopa navadno v slučaju, kadar se človek pripravlja na velepomembno dejanje, a si ni do cela v svesti — baš kakor Shakespearjev Hamlet — zahtevajo in prepuščajo li njegovi нравni principi to dejanje ali ne.

Ako se osmeli tudi „moja malenkost“, da izpregovori dve, tri o radikalnem toku med štajerskim učiteljstvom, se naj ne smatra to za pojav atavizma, podedovanega od kakega konservativnega pradedca, ampak za skromen poskus, da se razjasni konflikt duševnih principov. Sicer se hvalijo učiteljski novostrujarji v svojem glasilu (Schul- & Lehrerzeitung, str. 394—397), da „samo oni hodijo po pravem poti“ — „da razen njih ni jasnih glav“ — „da so le oni politiško izvežbani“, — „da stoje na Štajerskem pojmi na glavi“ (seve, svoje izvzemši) — „da le njih privrženci morajo samostojno in logično misliti“ itd; toda to naj nas ne straši: za pajčevino njihove sofistike je skritih še dovolj logičnih sklepov in samostojnih misli, samo na dan je treba z njimi. Opuščajoč metodo „Jungovcev“ ali „mladih“ — tako je namreč oficijelno ime naših radikalcev — si ne prilastujem nezmotljivosti, a dozdeva se mi vsekakor, da ima prav, kdor trdi:

I. Štajerska „Schul- und Lehrerzeitung“ je navidezno glasilo „Lehrerbundovo“, a dejansko je ta časnik organ „mladih“. Ta trditev je sicer samo formalnega pomena, vendar pa je važna zaradi „Bundovega“ sklepa, da je namreč vsak član primoran, si naročiti le-ta list. A meni nikakor noče iti v glavo, da bi bilo to prav, ako sili „Lehrerbund“ svoje ude, da si morajo kupovati duševne hrane, ki je prirejena po nazorih „mladih“, toda v „Bundu“ samem so vendarle še združeni „mladi“ in „stari“. Da je pa zgornja trditev utemeljena, izprevidimo: 1.) ker „mladi“ na vse kriptiče agitujejo za „Schul- und Lehrerzeitung“, 2.) ker je urednik temu časniku — kot zaupni mož „Jungovcev“ — primoran, da urejuje list po tendencah svojega kluba, in 3.) ker so vsi članki, ki so v njem priobčeni, od prvega do zadnjega pisani strogo v smislu „mladih“.

V naslednjih trditvah zaradi tega tudi ne bom ločil, kar nam nudi „Schul- u. Lehrerzeitung“ od tega, kar je raz-

vidno iz delovanja „Jungovcev“ in iz njihovega programa.

II. Politika „mladih“ je politika brezobzirnega egoizma! Ker bi utegnili nekateri pozabljivi novostrujarji celo trditi — kar se je že večkrat pripetilo — da je politika v njihovem delovanju docela izključena ter da se oni bavijo le s stanovskimi vprašanji: zato mi bodi dovoljeno, da jih opozorim na njihovi izjavi „Schul-u. Lehrerzeitung“ stran 29. in 211. — v mislih imam povsod letnik 1899. — kjer veli tako-le: „Učitelj zaide nolens volens v politički tok, ako mu njegov stan in šola nista deveta briga“, in „... pedagogika se sploh ne da ločiti od politike“.

In res! Zanesla se je v naše kroge neka nova vrsta politike, kakršne še dozdej ni zapisal na svojo zastavo noben stan — vsaj javno ne! Politika egoizma je značilna posebno v tem, da skuša doseči svoj smoter ne oziraje se na desno, ne na levo, ne brigajoč se za svojega vzdihujočega sobrata poleg sebe in z ramami skomizgaje koraka čez razrušene svetinje narodove.

„Mladi“ trobijo na vsa usta v svet, da hočejo narod kulturno povzdigniti, da jih boli narodova materialna beda in duševna tema, a še v isti sapi izpodbadajo drugega, češ, „Jungovci, nikar ne pozabite naše zahteve in izstopite brž ko brž iz vseh neučiteljskih društev!“*) Da je društvena organizacija najboljši temelj, na katerem se more narodu vsaj nekoliko olajšati njegova borba za obstanek, da morejo storiti društva marsikaj za povzdigo duševnega nivoa: to pripoznava vsakdo. Le egoist, brezobzirni egoist more vzklkniti liki naši „mladi“: „Narod, ti si nehvaležen! Ne bomo ti več tlačnili, pomagaj si sam, kakor veš in znaš!“ Človek ne ve, ali bi se smejal ali jokaj, ako si predstavlja takega korenitega „Jungovca“, ki hodi s prekrižanimi rokami na hrbtu apatično med narodom, ki ga prosi, naj ga uči plemenitega razveseljevanja s petjem, naj mu preskrbljuje za majhen denar obilo dobrih knjig, naj ga uči sadjereje, naj mu pomaga ustanavljati posojilnice itd., a on mu odkimava na vse to in sanja poleg tega o narodni blaginji in njegovi prosveti.

Vse hvale vredno je sicer, ako se potegujemo učitelji za boljšo plačilo našemu trdapolnemu delovanju in ako zahtevamo, da se nam naše pravne uredbe preosnujejo v svobodnejšo obliko in da se nam zakonito podkrepijo: toda žrtvovati ne moremo in ne smemo temu stremljenju vseh drugih smotrov, ki nas vežejo z narodom, ampak obratno, truditi se moramo, da še ožje priklopimo narod nase, da bomo v vseh narodovih masah kvas, brez katerega ne more vznikniti njegova prosveta.

III. Štajerski „mladi“ so se združili v znamenju narodnostnega indiferentizma. 1.) To pripoznavajo sami, pisoc o svojem programu na strani 61. v „Schul-u. Lehrerzeitung“ tako-le: „Das (t. j. das Volksinteresse) ist der grosse Fehler der Deutschgesinnten, der sie blind und taub für das Menschheits-Interesse macht. Die Čechisch-Slovenisch- und Polnisch-Nationalen thun natürlich dasselbe. Was dann in einem Staate wie Oesterreich für Schulprogramme zum Vorschein kommen, und was die unheilvollen Folgen „solcher“ Programme sein müssen, das braucht wohl nicht

erst bewiesen zu werden“. In dalje: „Ein vernünftiges Programm kann weder ein reines Lehrer-, noch weniger aber ein Nationalprogramm sein. Es muss eben das sein, was das Programm der Jungen thatsächlich ist, ein Bildungsprogramm“. „Mladi“ kaj radi naglašajo „občečloveške interese“, za katere se baje potegujejo in kažejo pri tem na „pogubonosne posledice“, ako bi se organizovalo učiteljstvo na narodni podlagi. No, oglejmo si te strašne posledice nekoliko natančneje! Ako bi slovensko učiteljstvo naglašalo z vso vnetostjo narodnostni moment, bi izdatno pospeševalo odpravo tujega, nemškega jezika v ljudski šoli, kjer se še šopiri žalibože vkljub vsem modernim pedagoškim načelom; povzdignilo bi svoj svarilni, iz ust veččakov prihajajoči glas, da se naj ne silijo otroci slovenskih mater v ponemčevalne šole nekaterih spodnještajerskih trgov; na narodni podlagi organizovano učiteljstvo bi seveda tudi odločno protestovalo proti čudni meri, ki jo uporablja graška gospoda napram narodnemu in nemškutarskemu učiteljstvu ter bi z vsemi silami podpiralo naše poslance v realizovanju gesla „Proč od Gradca“. In baš s takim postopanjem bi doseglo učiteljstvo to, o čemer sicer tudi „mladi“ beseđičijo, a dejanski le ovirajo, namreč: povzdignilo bi svoj rod v duševni prosveti, ker bi mu neizmerno prikrajšali pot do nje, in izboljšalo bi materialno stanje njegovo, ker bi omogočilo slovenskim krogom, da zasedejo najlepše službe na rodni zemlji domačini, ki ostanejo sedaj še mnogokrat člani proletariata, ker jim je nezadostno znanje nemščine izpodneslo noge.

A „mladi“ se izvijajo takim razmotrivanjem, češ: „V stanovski organizaciji res ne poznamo narodnostnega momenta, pač pa v svojem privatnem delovanju“. A tudi ta izgovor izbije dejstvo:

2.) „Novostrujarji“ zabavljajo vselej in povsod neustrašenim borilcem, ki se potezajo za teptane narodove pravice, zmerjajoč jih v svojem glasilu kot „nationale Volksbetrüger“, „nationale Volksbethörer“, „die durch Bierdünste gehobene nat. Gefühlsseligkeit“ i. t. d. in nazivajoč o vsaki priliki narodno delovanje v ožjem krogu „nacionalna pijanost“ i. t. d.!

3.) Povodom seje štajerskega „Lehrerbunda“ zahtevajo „mladi“, naj jim pojasnijo slovenski udje svoje stališče napram klerikalizmu in narodnosti in poudarjajo pri tem „die Rückwirkung der nationalen Fragen auf den Lehrerbund“. Torej slovenske učitelje držimo tudi izven stanovske organizacije z ozirom na narodnost v šahu! — To je njih jasni namen.

4.) „Mladi“ ščujejo, kjer le morejo, proti „Zavezi jugoslovanskih učiteljskih društev“, ji podtikajo sebične namene, jo dolžijo pobratimstva s klerikalci i. t. d.; vse jim pride prav, kar bi moglo razrušiti vez, ki spaja slovensko učiteljstvo, in trudijo se na vse kriplje, da se kolikor le mogoče oklenejo svojih nemških tovarišev.

5.) „Jungovci“ se izgovarjajo, da negujejo narodnost v svojem privatnem delovanju, in da to vprašanje ne sme v nobenem učiteljskem društvu na površje. Kako piškav je ta izgovor, v tem je prepričan vsak „mladi“, tudi tega ne pripoznava, zakaj vsakomur je dobro znano, da le v združitvi je moč, a poedinci so le malopomembne ničle.

Zgodovina nas pa tudi uči, da vsakdo, ki izključuje katerosibodi idejo iz vrste colokupnih interesov in jo proglašja za privatno stvar, da tisti sploh negira potrebo obstanka iste ideje.

*) „Würden doch alle Jungen den schon oft angeregten Gedanken beherzigen und sich von jeglichem bürgerlichen Vereine fernhalten.“ (Schul-u. Lehrerzeitung)

A „mladi“ se poprijemajo prav radi v očigled navedenim faktom še ene rešilne vejice. Zabrusijo vam namreč samosvestno v oči: „Čemu pa shajajo druga stanovska društva n. pr. odvetniška zbornica, kmetijsko društvo itd., dasi sede poleg Slovencev tudi Nemci?“ Odgovor je kratek: I, zato, ker se ne bavijo prav nič s politiko! A „Jungovec“ se bo najbrž obregnil: „No, saj je v naši organizaciji politika tudi izključena!“ Tako, zdaj smo pa na jasnem! Že izpočetka sem citiral zahtevo „mladih“, da se ne sme in ne more ločiti politika od učiteljskega delovanja, a sedaj mi trdi isti „mladi“ nasprotno. Nato se navadno začne sofistika s potrebno in nepotrebno politiko i. t. d.; a vprašajmo jih poslednjič mi: „Čemu se neki izključuje iz eminentno političkega delovanja „mladih“ baš narodnostno vprašanje, ki je pedagoško vprašanje par excellence za nas štajerske Slovence, dočim so le-to vprašanje sprejeli v svoj program celo socijalni demokrati na svojem občeavstrijskem shodu v Brnu?!“

6.) Čudno naziranje o narodnosti dokumentujejo spodnještajerski „mladi“ s tem, da ostanejo apatični tudi v teh slučajih, ko jim njih nemški sodrugi dovoljujejo „narodnostno politiko“. Urednik „Schul- u. Lehrerzeitung“ piše namreč na strani 125.: „Wo es gilt . . . unberechtigte Forderungen (namreč nacijske) mit aller Entschiedenheit zurückzuweisen, da bin ich immer dabei“. Ako imajo spodnještajerski „mladi“ le še količkaj svoje „slovenske“ krvi po žilah, ali jim ne bo vdarila rdečica v lice? Nemški „mladi“ odbijajo krepko „unberechtigigte Forderungen“, t. j. teženje spodnještajerskih Slovencev po enakopravnosti, a njih slovenski sobojevniki ne ganejo niti z mezincem, dasi tudi vidijo nebroj permanentnih krivic, ki tlačijo njegov rod kakor mōra.

7.) „Jungovci“ niso le narodno indiferentni, ampak še vse hujše, oni so — — — ne, ne gre mi iz peresa pikra beseda! — — — Evo vam fakta: Nemški „mladi“ so o priliki letošnjega „Lehrerbundovega“ zborovanja zahtevali od svojih slovenskih sobojevnikov, da naj se le-ti zagovarjajo nasproti očitanjem, da koketujejo s klerikalno stranko. In vstal je mož ter izustil krilate besede: „Als im Vorjahre das bekannte Telegramm von Seite der „Zaveza“ an den Bischof Strossmayer abgesandt wurde, haben die slovenischen Lehrer Steiermarks (koliko neki?) sofort energisch dagegen Stellung genommen und sogar mit dem Austritte aus der „Zaveza“ gedroht“. Mož je govoril — in mirna je bila Bosna!

Ako so slovenski (?) „mladi“ res že popolnoma pozabili na zbirko umetnin in slik, ki jih je Strossmayer podaril l. 1869. hrvaškemu narodu, ako so pozabili na tistih 60.000 gld., s katerimi je omogočil ustanovitev največjega kulturnega podjetja jugoslovanskega, t. j. zgradbo akademije; ako so res vse to pozabili, naj bi odprli nemški konverzijski leksikon Brockhausov in položili svojim „svobodnim“ tovarišem na srce te-le besede: „Strossmayer gründete viele Volksschulen und seine reichen Einkünfte benützt er zur geistigen Hebung seiner Nation!“ Naši „mladi“ nosijo vedno „družbene interese“, „kulturne ideale“ itd. na jeziku, a moža, ki si je pridobil neverljivih zaslug za povzdigo kulture, še poznati nočejo. Oj, ironije!

Sicer pa odkritosrčni „mladi“ sami pripoznavajo, da jim je narodnost deveta briga. Tako je nedavno tega izjavil eden najvplivnejših zaupnih mož „novostrujarjev“: „Nas — učitelje — popolnoma nič ne briga, ako se slovenski narod ponemčuje; kaj nam mari, če pripravljajo

nemški iredentovci trden temelj zaželenemu mostu od severnega pa do jadranskega morja.“

Vsakemu slovenskemu učitelju, ki iskreno ljubi svoj rod in ki je doslej z vso vnemo deloval na to, da se našemu bornemu narodu vsaj v prihodnje zagotovi enakopravnost, vsakemu se mora milo storiti, ko vidi, da korakajo važni činitelji na polju prosvete prešerno mimo naroda — trpina, češ, kaj nam to mari, če se bližaš svojemu koncu, vi drugi stanovi glejte!

Z ozirom na vsa ta navedena dejstva mi bije kakor ironičen grohot na ušesa, ko čitam v „Jahrbuch“ za leto 1860. krilate besede nemškega pedagoškega svetca Diesterwega, ki veli:

„— — — nationale Einheit, nämlich starke und unüberwindliche Einheit, ist unmöglich ohne Einigkeit in der Gesinnung, ohne innere Eintracht, die am sichersten begründet wird — nicht durch Worte und diplomatische Schriftstücke, sondern durch Gemeinsamekeit im Leben. Diese nach unserm Theile anzubahnen, darum kämpfen wir für die Nationalschule.“

Eden, ki je tudi mlad.

Opomba uredništva: Slovenski učitelji, ki smo združeni v „Zavezi“, stojimo in moramo stati na odločno narodnem stališču. Poudarjamo pa najodločnejše, da se nismo, da se ne in da se ne bomo nikdar bratili z našimi klerikalci, ki iščejo samo svojih koristi in oblast nad našim učiteljstvom in šolstvom.

† Karel Schweigl. Dne 22. prosinca t. l. je umrl v Ptujju po dolgotrajni in mučni bolezni starosta spodnještajerskih učiteljev in bivši nadučitelj ljudske šole ptujske okolice, g. Karel Schweigl, nadučitelj v pokoju, odlikovan z zlatim križcem v priznanje 51 letnega trudapolnega in uspešnega delovanja kot učitelj-vzgojitelj. Ta izvanredni mož in učitelj-trpin je dosegel visoko starost 84. let vzlic temu, da je v svojih mlajših letih kot pomožni podučitelj spričo pičlih dohodkov trpel veliko pomanjkanja in vzlic temu, da je več nego pol stoletja vse svoje najboljše duševne in telesne moči posvečeval vzgoji in pouku ukaželjne mladine. Pokojni Karel Schweigl pa zasluži tudi iz narodnih ozirov, da se mu v naslednjih vrsticah postavi skromen, a hvaležen spomenik. Rajni bil je v Ptujju prvi slovenski učitelj, ki je s pomočjo takratnega okrožnega dekana in nadžupnika ptujskega Frančiška Cvetka l. 1842. na nemški mestni šoli razškopljene slovenske otroke v poseben oddelek združil ter jih učil za življenje neobhodno potrebnih temeljnih nauk in znanosti na slovenski narodni podlagi.

Vrhutega je pokojni Schweigl pravi utemeljitelj in ustanovnik sedanje 5razredne deške in 4razredne dekliške ljudske šole v ptujski okolici, kateri je bil voditelj celih 36 let.

Rajni Schweigl je bil tudi iskren prijatelj dičnega Davorina Trstenjaka, s katerim se je seznanil za časa njegovega kaplanovanja v Ptujju; to prijateljstvo je trajalo neizkaljeno do Trstenjakove smrti.

Karel Schweigl se je rodil 26. sušca 1816 pri Sv. Križu na Murskem polju, prebil izkušnji zrelosti in učne usposobnosti 1833—34 v Gradcu, učiteljeval kot pomožni podučitelj v Veliki Nedelji 2 leti, 1 leto v Lučah, 1 leto pri Sv. Florijanu ob Lesnici; od 3. listopada 1840 do 15. kimavca 1888 pa nepretrgano v mestu Ptujju in ptujski okolici kot pomožni podučitelj, kot samostojni učitelj-voditelj in naposled kot nadučitelj takrat še 4razredni mešani šoli z 2 vzporednicama v ptujski okolici.

Dne 24. prosinca t. l. je spremilo pokojnika k večnemu počitku mnogobrojno občinstvo, med temi 7 duhovnikov, mnogo učiteljev in učiteljic, šolska mladež okoliške šole z učiteljstvom, mnogo odličnih meščanov, prijateljev in znancev. N. v m. p.!

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Iz Ljubljane. XXXI. občni zbor »Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani«. (Dalje.) O delovanju odborov v preteklem društvenem letu je potem poročal tajnik g. Engelbert Gangl. Njegovo poročilo se glasi:

Slavni zbor! Čast mi je, poročati Vam o delovanju društvenega odbora, kateremu je Vaše zaupanje pred enim letom izročilo vodstvo »Slovenskega učiteljskega društva«.

Poudarjati moram precej sedaj, da se je odbor resno trudil, da se izkaže vrednega tega zaupanja, da je uporabljal svoje najboljše sile, da je ohranil »Slovenskemu učiteljskemu društvu« ono veljavnost in spoštovanje, ki si ga je pridobilo v tridesetih letih svojega, za slovensko učiteljstvo na Kranjskem plodnosnega delovanja.

Zavoljo tega se je shajal društveni odbor prav pogostoma k sejam, kjer je pretresaval razna vprašanja, kjer je ukrepal o tem in onem, kar bi zamoglo dvigniti občo blaginjo ne le članov »Slovenskega učiteljskega društva«, nego blaginjo vsega kranjskega učiteljstva.

Da je temu res tako, izpričuje izredni občni zbor »Slovenskega učiteljskega društva«, ki se je vršil letos na binkoštni torek v »Narodnem domu«. Takrat je slovensko učiteljstvo kranjsko, ki je združeno v našem društvu, svojega ljubljence, svojega najzvestejšega prijatelja, zagovornika in bojovníka darovalo vsemu slovenskemu in istrsko-hrvaškemu učiteljstvu, ki ga nerazdružno edini »Zaveza slovenskih učiteljskih društev«, darovalo mu je svojega »Učiteljskega Tovariša«, ki bodi odslej branitelj pravic vsega slovenskega in istrsko-hrvaškega učiteljstva. S tem je pokazalo naše društvo, da je prešinjeno dobrih, celo plemenitih idej, da razume pojem bratstva, kolegijalnosti in medsebojne ljubezni.

Z današnjim občnim zborom se poslavljamo člani »Slovenskega učiteljskega društva« od »Učiteljskega Tovariša«, ki nam je bil z odkrito in neboječo besedo res zvest tovariš, ter ga iskreno zahvaljamo za vse, kar nam je storil dobrega. A obenem ga pozdravljamo kot člani zavednega učiteljstva, združenega v »Zavezi slovenskih učiteljskih društev«, z resničnim veseljem v novi, visoki in velevažni službi, v kateri bo donasal z največjo odločnostjo, z resnično ljubeznijo in svobodno besedo koristi nam, ki smo zanj, pa tudi tistim, ki so proti njemu! Zakaj temu prepričanju dam lahko duška, prepričanju namreč, da bodo merodajni faktorji upoštevali le njegov glas, ker bo glas tisočev slovenskega učiteljstva, in da se ne bodo branili njega stanovski nasprotniki dobrot iz njegovih rok!

O delovanju odborov mi ne kaže govoriti na dolgo in široko, zakaj to delovanje odborovo je pravzaprav — kakor sem omenil tudi v lanskem svojem poročilu — tistim članom »Slovenskega učiteljskega društva«, ki gledajo z zanimanjem njega razvitek in napredek in ki z gmotno in duševno podporo ter z iskreno vneto skrbjo, da naše društvo čim lepše процvita, že docela znano, saj so bili njegovi sklepi objavljeni v društvenem glasilu, v »Učiteljskem Tovarišu«, a izvrševanje teh sklepov je znak, da se je skušal odbor vsled izkazati vrednega onega zaupanja, s katerim ste ga počastili na lanskem občnem zboru dne 28. grudnia 1898. l.

Poudarjati moram tudi letos, da se je v preteklem društvenem letu lepo kazala vzajemnost in kolegijalnost med člani našega društva, da so ti krepko podpirali društveni odbor pri vseh njegovih nakanah in početjih in da si je društveni odbor resno prizadeval, da po slabih svojih močeh zadovolji častite člane našega društva, da — kakor

zahteva § 2. društvenih pravil — »duševno podpira slovensko ljudsko šolstvo«.

V društvenem odboru so bili: predsednik Juraj Režek, podpredsednik Janko Likar, tajnik in sourednik E. Gangl, blagajnik in upravnik Fr. Črnapoj, odgovorni urednik Jak. Dimnik ter odborniki Fr. Gabršek, Luka Jelenc, Lovro Letnar in Jož. Verbič. Pregledovalci računov so bili Ant. Javoršek, Maks Josin in Karel Rožanc.

Lansko leto sem dejal, da tudi po novi regulaciji niso naše gmotne razmere še take, da bi smeli držati križem rok, temveč da bo treba napeti v bodoče vse sile, da spravimo gmotno stanje kranjskega ljudskošolskega učiteljstva v soglasje z gmotnim stanjem državnih uradnikov XI. X. in IX. plačilnega razreda. In res se je poprijel društveni odbor z vso odločnostjo dela, da spravi to stvar pred visoki deželni zbor ter tako pomaga kranjskemu ljudskemu učiteljstvu do ugodnejšega gmotnega stanja. Kakor znano, je predložil visokemu deželnemu zboru peticijo, ki jo je natisnil »Učiteljski Tovariš«, katero bodo začeli gg. poslanci v prihodnjem zasedanju deželnega zbora reševati, in ki bo prinesla vrlemu našemu učiteljstvu zopet nekaj koristi. O istem vprašanju je govoril delegat našega društva pri letošnji glavni skupščini »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« v Gorici ter je tudi zastopal interese slovenskega učiteljstva pri zborovanju avstrijskega učiteljstva na Dunaju. Iz tega je torej razvidno, da smo takozvani liberalni učitelji pri resnem delu, ki nam bo brezdvoma doneslo zaželeni uspeh. Pa če ne bomo že mi dohnali vsega, kar želimo, do česar nas sili naše hrepenenje po svobodi, po napredku in po povzdigi učiteljskega stanu, do katerega gojimo najgloblje spoštovanje, sem prepričan, da bodo naši zanamci uživali sad našega dela in da na nam hodo prisvajali vsaj to, da nismo bili zaspane šolobarde, nego da smo brez bojazni in brez ozirov po neomajnem in neizpremenljivem prepričanju povsod in vedno zastopali sveto učiteljsko stvar!

Važna vloga, ki jo je predložil društveni odbor visokemu deželnemu šolskemu svetu in katero je natisnil tudi »Učiteljski Tovariš«, je tista o odpravi, oziroma o presnovi ponavljalne šole. Kolikor vem, resno upošteva visoki deželni šolski svet to vlogo, in če ji ne bodo pomagali »prijatelji« šolstva in učiteljstva, ki — žal — vladajo izvečine krajnim šolskim svetom, v grob, bo imela ugoden uspeh. Ta naš korak znači, da nam ni samo do kruha, da nam je tudi do izboljšanja našega ljudskega šolstva.

Omenim naj tudi to, kar vsak ve! Omenim naj in naj konstatujem, da veje nad nami duh svobode in zavednosti! Koliko smo morali čuti mi liberalni učitelji v polpreteklem času trdih in grdihih besedi, to je naravnost gorostasno! A na tem mestu izjavljam brez ovinkov, da nam je vse to v veselje, ker nam to ostrozobo sovraštvo izpričuje, da smo na pravem poti, po katerem nas vodi lastna glava in lastno srce! Toliko se mi je zdelo vredno omeniti, da si ne bi kdo mislil, da se koga bojimo!

O drugem društvenem delovanju bodo poročali v naslednjih točkah dnevnega reda drugi gospodje poročevalci, a slavni zbor naj blagovoli vzeti to tesno moje poročilo blagohotno na znanje. (Odobranje.) (Dalje.)

Iz vdovskega učiteljskega društva v Ljubljani.

Odbor vdovskega učiteljskega društva opozarja č. gg. člane, da blagovolijo vposlati letnino pro 1900 v teku tega meseca, Nekaj gg. članov dolguje še na pristopnini precejšnje zneske, kateri bi se morali o pravem času vplačati, ker sicer preneha dotičnik biti član vdovsk. uč. društva. — Tudi starejšim gg. članom bodi omenjeno, da za letos ni nihče oproščen vplačevanja letnine, ker občni zbor ni bil sklepčen, oprošča pa le občni zbor od leta do leta. Končno pa prosimo še gg. dolžnike, da bi se malo gosteje spominjali društva, ki je najzaneslivejša podpora njihovim vdovam in sirotam, ker, ako ne store le-ti svoje dolžnosti, izgube tudi njihove vdove in sirote pravico dopodpore, ozir. pokojnine.

Iz „Zaveze“. (Zahvala). »Češko-slovenski spolek v Pragi« nam je vposlal te dni 150 K, katere je določil kot častno nagrado za najboljša slovenska mladinska spisa. Od tega zneska se je prisodila prva nagrada v znesku 100 K g. Jos.

Brinarju, učitelju v Rajhenburgu na Štajarskem, za njegova spisa »Čukova gostija« in »Medvedji lov«; drugo nagrado v znesku 50 K pa je dobil g. Ivo Trošt, učitelj na Razdrtem, za spis »Na rakovo nogo«.

Štejemo si v častno dolžnost, izraziti slavnemu »Československemu spolku v Pragi, osobito njega požrtvovalnemu predsedniku gospodu Janu Legi, na tem vedežnem in plemenitem bratskem činu v imenu vsega slovenskega učiteljstva, v imenu slovenske mladine, kateri so namenjeni ti spisi, najtoplejšo in najsrčnejšo zahvalo.

Vodstvo »Zaveze slov. učiteljskih društev«
v Ljubljani, dne 23. prosinca 1900.

Tajnik:
Drag. Česnik

Predsednik:
L. Jelenc.

Štajersko.

Iz konjiškega okraja. Okrajni šolski svet konjiški je v seji dne 16. m. m. stavil ternopredloga za nadučiteljsko in učiteljsko mesto v Ločah ter sklenil: 1. naročiti krajnemu šolskemu svetu na Prihovi, da preskrbi do konca velikega travna t. l. tretjo učno sobo, drugače bi isto moral storiti na njegove stroške okrajni šolski svet; 2. razpisovati natečaje učiteljskih služb v »Učiteljskem Tovarišu«.

Pozivljajo se vsi učiteljski zastopniki, da izposlujejo enake sklepe pri vseh okrajnih šolskih svetih.

Glavno zborovanje sevniško-brežiškega učiteljskega društva se je vršilo dne 6. prosinca t. l. na Vidmu. Žal, da je bilo to zborovanje precej slabo obiskano. Od izostalih društvenikov se je le eden opravičil. Iz društva je izstopil g. Brinar iz Rajhenburga, pristopil mu je pa g. Avgustinčič od Sv. Antona.

Vsled izzivajočega poročila v »Popotniku« o zadnjem shodu našega društva se je vnela burna debata takoj pri čitanju zapisnika.

Društvo je sklenilo »Zavezini« glasili, posebno pa »Zvonček«, ta krasni mladinski list, podpirati kar najbolj mogoče. Naša zastopnika v okrajnih šolskih svetih bosta delovala nato, da se razpisujejo izpraznjena učiteljska mesta v »Učit. Tovarišu« in »Steir. Schul- und Lehrer-Zeitung«.

Vkljub §§. 6 in 7 ostane društvo še nadalje pri »Lehrerbundu«; zakaj ono je tedaj del »Bunda«, dokler je majoriteta zato, nikakor pa ne dotlej, dokler so vsi društveniki pri »Bundu«. Kdor noče biti njegov član, lahko izstopi, ne da bi mu bilo treba zapustiti tudi domače društvo. Z veseljem konstatujem, da ni nihče navzočih prijavil izstopa iz vrle štajerske zveze. Da, vrla je! Vsled nje še ni slovensko učiteljstvo nič pretrpelo, pač je že doživelo marsikatero korist. Slovensko učiteljstvo se ji je radostno priklopilo še prejšnja leta, ko niso rovali nemški tovariši proti njej — sedaj pa, ko ji preti polom, naj bi jo pa zapustili? — zapustili mi, zaradi katerih jo Nemci najbolj črte? In »Schul- und Lehrerzeitung«, ta naj bi bila povod izstopu iz »Bunda«? Saj stane tako bore malo; redakcijski odbor gotovo ne bode obogatel poleg. Slovenski groši odhajajo na tak način med Nemce! Tovariši! Koliko denarja pa izdajo Slovenci za druge nemške liste, knjige itd.? Le iz malenkosti ne napravljajte slona! »Proč od Gradca!« je naša deviza. Da, da, prava je; a smešno se mi zdi, da bi mi učitelji s svojo šolsko politiko to začenjali. Dokler ima Štajerska skupno vladno, deželni zbor, deželni šolski svet i. dr. v Gradcu, dotlej smo i slovenski učitelji intereso v Gradcu.

Predsednik g. Knapič nam je podal letno poročilo o delovanju društva v minolem letu. Društvo je zborovalo petkrat. Zaradi prevelike oddaljenosti nekaterih udov, posebno pa zaradi velikih počitnic, ki jih ima sevniški okraj en mesec pred brežiškim, ni možno večkrat zborovati.

Gdč. blagajničarka je marljivo gospodarila; njen račun kaže mal prebitek.

V društveno vodstvo je bil vobče voljen stari odbor, le namesto gdč. Schubertove je postal zapisnikar g. Vodenik iz Brezic.

Društvo je izreklo presrečno zahvalo odstopišemu starem odboru, posebno pa njega vstrajnemu, delavnemu predsedniku g. Knapiču.

Prihodnjič bo društvo zborovalo dne 18. sušca t. l. v Sevnici.

Književnost in umetnost.

„Zvonček“. List s podobami za slovensko mladino. V drugi številki prinaša ta izborni mladinski list to-le izbrano vsebino: Deček in sinica. Zložil Ant. Medved. — Kaj je prinesel Božidarček Miklavž? Spisal Jos. Kostanjevec. — Zimska slika. Zložil Cvetko Golar. — Stričeva Danica. (S podobo) Spisal Leon Poljak. — Snegulčica. Zložil Oton Zupančič. — Slovanske pravljice. Priobčuje Nik. Vrhov. 2. Krojaček-kralj. (S podobo.) — Mudi se, mudi! (S podobo.) Zložil Modest. — Hvaležna koticica. Priobčil Trnovski. — Mladirisar. (S podobami.) Priobčil Vojteh Sitsch. — Obelisk. — Rešitve. — Listnica. — Ta bogata vsebina že »Zvonček« sama priporoča. Prosimo gg. tovariše in gdč. tovarišice, naj vrlo agitujejo za ta naš vrli mladinski list. Vsak mu naj pridobi vsaj enega naročnika, in »Zvonček« bo čimdalje lepši ter bo bolj in bolj razveseljeval in učil slovensko mladino.

Popotnik. Pedagoški in znanstven list. Ureja ravnatelj M. J. Nerat. Last in založba »Zaveze slovenskih učiteljskih društev«. 1. številka je izšla dne 15. prosinca. Reči moramo, da nas je presenetila tako glede razvrstitve vsebine, tako glede vnanje oblike. Želimo, da to slovensko pedagoško revijo podpira slovensko učiteljstvo gmotno in duševno.

Uvod v narodno gospodarstvo. Po Maurice Blockovi knjigi »Petit manuel d'économie pratique« uredil Vekoslav Kukevec. Samozaložba. Cena 1 K, po pošti 10 h več. Knjiga se naroči pri g. Neratu, uredniku Popotnikom, v Mariboru in se dobi tudi v vseh knjigotržnicah po Slovenskem. Priročna in lepa knjiga je namenjena predvsem mladini, šolski in izvenšolski. Po mnenju veščakov naj bi se baš sedaj v dobi konsumnih in drugih gospodarskih zmotnjav kar najbolj razširjevala med najširše kroge prebivalstva. Priporočam jo p. n. učiteljstvu, da jo priporoča našemu ljudstvu.

Brivčev koledar za leto 1900. Cena 30 novč., po pošti 35 novč. Dobiva se pri upravi »Brivca« v Trstu.

II. redni koncert „Glasbene Matice“ je donesel novih triumfov slovenskemu petju ter novih lavorik izvrstnim našim pevcem in pevkam ter njihovemu nedosežnemu vodju, g. Hubadu. To je bil koncert, da ga je bil človek vesel z vsakega stališča. Udeležba je bila ogromna, in je postala celo velika dvorana premajhna. Najkrasnejši je bil uspeh slavnega češkega virtuozna in goslih, gospoda Ondříčka. Petje mešanega zbora in šolskih zborov je bilo eksaktno, precizno in vsestranski dovršeno ter nam je bil nov dokaz, da se goji v »Glasbeni Matici« umetnost petja z vso resnobo in vzorno marljivostjo.

Vestnik.

Učiteljski konvikt v Ljubljani: Tvrdba Gričar & Mejač 28 K; tvrdba A. Krejči 8.50 K; tvrdba A. Soklič 13.12 K.

Učiteljske spremembe na Štajarskem. Schechel Alojz, učitelj v Gornjem Gradu, je prestavljen v Rogatec, da suplira okr. šol. nadzornikom imenovanega nadučitelja Dreflaka v Gornjem gradu pa je začasno nastavljena gospica Leopoldina Kališ iz Ljubljane.

Okrajni šolski sveti naj povsod sklenejo, da se učiteljske službe razpisujejo tudi v »Učiteljskem Tovarišu«. Zastopniki učiteljstva zahtevajo to! Saj to je le v korist šolstva in učiteljstva. Pomanjkanje učiteljev je leto za letom večje, zato bi bilo želeti, da bi se vsaj tem učiteljem, kar jih je, šlo v toliko na roko, da bi se izpraz-

njene službe razpisovale v najbolj razširjenem učiteljskem glasilu. Uradni list je le malokateremu na razpolago.

Razpis učiteljskih služb na Štajerskem. V političnem okraju celjskem se stalno namestijo sledeča mesta učiteljev, ozir. učiteljic: Na ljudski šoli pri Sv. Lovrencu nad Prožinom, na Gomilskem, pri Sv. Juriju p. T., v Čadramu, v trgu Vitanju, na Goricah, v Dolu, pri Sv. Jederti in Sv. Ruprtu nad Laškim po eno mesto učitelja, slučajno učiteljice in na dekleški šoli pri Sv. Juriju ob juž. žel. in v Trbovljah Vodah po eno mesto učiteljice. Prošnjiki (prošnjice) za katero teh mest naj svoje prošnje, ki imajo biti opremljene s spričevaloma zrelosti in učne usposobljenosti uložijo potom predstojnega okrajnega šolskega sveta do 15. svečana 1900 dotičnemu krajnemu šolskemu svetu.

Kako sodijo Hrvatje o slovenskem učiteljstvu in „Učiteljskem Tovarišu“. Ravnatelj v hrvatski Kostanjevici, g. Davorin Trstenjak je izrekel v 3. številki »Napredka« zelo laskavo sodbo o našem listu in naprednem slovenskem učiteljstvu, on piše: »Taj slovenski učiteljski list izlazi v Ljubljani, a samo je godinu dana mladi od našega »Napredka«. On se odlučno bori za poboljšanje materijalnega stanja i za prava, napredak i ugled slobodoumnoga slovenskog učiteljstva, kao i hrvatskoga u Istri i Dalmaciji. Nema lista na slavenskem jugu, koji bi se tako muški, tako dostojno, tako neumorno i tako neustrašivo borio za učiteljstvo i školu, i to u zdravom i naprednom duhu, kao što se bori »Učit. Tovariš«. Pa kad uzmemo na um, da je taj list vlasništvo »Saveza slovenskih učiteljskih društava«, onda znamo, koliko je napredno, svijesno, zanosno i budno slovensko učiteljstvo. Čast mu i dika!

Stariji prvaci slovenskoga učiteljstva pomrli su; ali na svu sreću na njihovo mjesto dodoše mladi, i to baš krasni ljudi. Dimnik, Gangl i Jelenc tri so uzora današnjega slovenskog učiteljstva, tri junaka u borbi za sreću i obraz slovenskoga učiteljstva. Uz njih stoji sve napredno slovensko učiteljstvo. To je najbolje jamstvo, da slovensko učiteljstvo ne će sustati u svojoj borbi, nego da će postići svoje idejale.

Slovensko učiteljstvo mnogo je bolje materijalno opskrbljeno od hrvatskoga, a koliko se ono opet bori u svojim skupštinama, a naročito u svom »Učit. Tovarišu«, da mu se daje plaća, kakvu po svojoj znamenitoj zadaći i prema duhu vremena zaslužuje, te kakvu treba, da mogne napredovati i valjano vršiti svoju veliku zadaću.

Preporučujemo taj list hrvatskomu učiteljstvu. U njemu će ono naći mnogo duševne okrepe i pobude. Kad se jednom s njim upozna, željno će iščekivati svaki broj kao svoga najboljega druga. Taj će list donositi i članke na hrvatskom jeziku; no svaki inteligentan Hrvat ima i mora imati toliko obrazovanosti, da može s korisću čitati slovenski list, a kako to ne bi današnji učitelj? Osim toga u hrv. učitelja mora biti toliko bratske ljubavi i smisla, da se zanima, što mu rade, kako žive, kako napreduju, proti čemu se bore, zašto plaću i zašto se vesele najbliža mu braća ne samo po krvi, nego i po zvanju. Pa kad se ta braća bore za hrvatske učitelje u Istri i Dalmaciji, kad se na slovenskim učiteljskim skupštinama čuje i hrvatska riječ, koju slovensko učiteljstvo razumije in miluje; to ona i u velikoj mjeri zaslužuju, da ih hrvatsko učiteljstvo potpomaže, i da drži »Učit. Tovariš«. Tim će činiti samo svoju dužnost i pomagati sebi. Neka nam živi milo i drago slovensko učiteljstvo!

Dunaj. Dvorni svetnik dr. Friderik Stadler je imenovan sekcijjskim šefom v naučnem ministrstvu.

„Wiener Zeitung“ prijavlja ukaz ministrskega predsednika Körberja na politična oblastva, v katerem se naroča, da morajo oblastva ustreči vsakemu zahtevanju, katerega iz zakonitih ali iz javnih ozirov ni odvrniti, ne glede na postranske pomisleke. Zahteva se hitra rešitev

vseh agend, vestno izvrševanje službe in prijazno občevanje s prebivalstvom. Uradništvo mora skrbeti za potrebe ljudstva, in če treba se samo poprijeti inicijative. Biti mora v kontaktu s prebivalstvom. Ukaz zahteva popolnoma nepristransko upravo in prepoveduje strogo, da bi se uradniki pri izvrševanju svojih dolžnosti dali voditi po svojem političnem mišljenju. Zunaj službe zahteva ukaz, da naj uradniki taktno postopajo.

Iz deželnega šolskega sveta kranjskega. V zadnji seji so bili imenovani g. Alojzij Potočnik v Gribljah, g. Anton Kerže na Gori in gđc. Albina Golob v Semiču za definitivne na sedanjih svojih mestih, g. Frančišek Mlakar v Trebelnem pa je bil dodeljen v službovanje šoli v Št. Rupertu. V Špitaliču v kamniškem okraju se namesto šole za silo ustanovi enorazrednica.

Izpraznjene službe na Kranjskem. Na Premu v postojinskem okraju drugo učno mesto. V Št. Vidu pri Vipavi zaradi obolele učiteljice služba nadomestne učiteljice, v Črnem Vrhu 2. učno mesto do 14. t. m.

† **Ivan Kerne.** Dne 26. prosinca ob polnoči zatisnil je za večno oči nadučitelj Ivan Kerne v Gor. Logatecu po dolgi, mučni bolezni v 54. letu svoje starosti. Pogreb blagega ranjkega tovariša je bil dne 29. prosinca ob 9. uri zjutraj ob mnogobrojni udeležbi.

Jubilejska samopomoč.

P. i. člani opozarjam na § 5. društvenih pravil, ki se glasi:

a) Da more društvo izpolnovati svoje dolžnosti, četudi se hitro ponavljajo slučajni smrti, se ustanovi rezervna podporna zaloga.

b) V to plača vsak društvenik meseca svečna vsakega leta 2 K.

Ljubljana, 1. svečna 1900.

Jakob Dimnik,
t. č. predsednik in blagajnik.

Uradni razpisi učiteljskih služb.

Št. 40

Kranjsko.

o. šol. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Zalogu je oddati stalno ali začasno mesto učitelja-voditelja s postavnimi prijemki.

Prošnje je poslati službenim potom tukajšnjemu uradu do 17. svečna 1900.

C. kr. okrajni šolski svet v Kamniku, dne 17. prosinca 1900.

Št. 70

o. šol. sv. Drugo učno mesto na dvorazredni ljudski šoli v Dolu s postavnimi prijemki je stalno oddati.

Prošnje pravilno opremljene je poslati službenim potom tukajšnjemu uradu do 17. svečna 1900.

C. kr. okrajni šolski svet v Kamniku, dne 27. prosinca 1900.

Št. 68

Štajersko.

o. šol. sv. Na naslednjih šolah je stalno namestiti po eno učiteljsko mesto in sicer: 1. Pri Veliki nedelji; 2. Sv. Miklavžu; 3. pri Sv. Tomažu šolski okraj Ormož; 4. pri Sv. Marjeti nižje Ptuja in 5. na deški šoli ptujske okolice.

Vsa mesta s plačo III. plačilne vrste in s prosto sobo.

Obeh deželnih jezikov zmožni prosilci (prosilke) za eno teh mest, naj vložijo svoje prošnje, katere je opremiti z zrelostnim spričevalom učne vsposobljenosti in z domovinskim listom službenim potom do 18. svečna 1900. 1. pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Predsednik okrajnega šolskega sveta:

Apfaltrern, s. r.

V Ptuj, dne 18. prosinca 1900.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Ljubljani. Naročnino pa prejema g. Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljke naj se pošiljajo franko. — Oznani in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{3}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljanje po dogovoru. Priloge poleg poštne še 6 K.